

Аннотація. Исследовано роль хозяйств населения в производстве продукции растениеводства с учетом критерия системности. Предложено создание сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов.

Ключевые слова: продукция, сельское хозяйство, растениеводство, район, сельскохозяйственные предприятия, хозяйства населения, системное развитие, эффективность.

Annotation. It is investigated a role of population economy in plant production in view of system criterion. Creation of agricultural serving cooperative societies is offered.

Key words: production, agriculture, plant production, area, the agricultural enterprises, economy of the population, system development, efficiency.

УДК 631.152

М.Г. Семенюк, кандидат с.-г. наук, доцент,

С.Є. Балев, асистент,

І.С. Яжук, аспірант ПДАТУ

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ РОЗДЕРЖАВЛЕННЯ І ПРИВАТИЗАЦІЇ

Розглядаються питання ефективності реформування в сільському господарстві, роль і стан організації економічного механізму сільськогосподарських підприємств та пропонується ряд заходів по його вдосконаленню в умовах ринку.

Ключові слова: реформування, економічний механізм, планування, методи управління, організаційні форми, конкуренція, ефективність.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Реформування аграрної економіки спрямоване на підвищення ефективності функціонування всіх підприємств АПК. Це можливе за умов створення конкурентного середовища, яке ґрунтується на різних формах власності.

У сільському господарстві України конкурентне середовище формується шляхом створення товариств, кооперативів, фермерських господарств та інше. Проте трансформація АПК в ринкову соціокультуру супроводжується кризовими процесами в різних його галузях, спадом виробництв різноманітних видів сільськогосподарської продукції, а тому потребує значного вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Ситуація з реформуванням АПК дуже далека від бажаних результатів і розвивається стихійно, неорганізовано, некоординовано і не науково обґрунтованими підходами. Реформування вимагає не часткових, разових заходів, а кардинальних змін, які б здійснювалися комплексно, охоплювали поряд з реформуванням відносин власності на всіх рівнях обов'язково і систему ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, розвиток нових організаційних форм виробництва, переробки, заготівлі реалізації, всю сферу маркетингових стосунків тощо. У зв'язку з цим постає об'єктивна необхідність детального вивчення даних проблем, особливо на низовому рівні управління.

Основною метою статті є вивчення питань ефективності реформування сільськогосподарських підприємств, обґрунтування науково-методологічних основ і концептуальних підходів стосовно суті та форм прояву аграрного бізнесу, впливу на нього інтеграційних процесів, механізмів державного і ринкового регулювання, які спрямовані на вдосконалення забезпечення сталого та збалансованого розвитку ринку продовольства в сільськогосподарських підприємствах Чемеровецького району Хмельницької області.

Виклад основного матеріалу дослідження. В агропромисловому комплексі набула поширення реструктуризація підприємств, тобто пошук життєздатних форм організації підприємницької діяльності, їх адаптація до змін у продуктивних силах. Тепер вибір форми організації виробництва і системи управління має випадковий характер. Саме цим пояснюється велика різноманітність цих форм: приватні сільськогосподарські підприємства, господарські товариства, держгоспи, приватно-орендні підприємства, сільськогосподарські кооперативи, селянські (фермерські) господарства та ін.

У результаті реформування сільськогосподарських підприємств у Чемеровецькому районі сформувався такий їх склад: товариства з обмеженою відповідальністю – дванадцять, сільськогосподарські кооперативи – одинадцять, приватно-орендні і приватні підприємства – дванадцять, селянські фермерські господарства – чотири.

Особливістю новоутворених господарств досліджуваного району є те, що на базі економічно стійких господарств утворилися кооперативні господарства. Добра матеріально-технічна база підприємств сприяє тому, що показники економічного аналізу в цих господарствах значно вищі від середньорайонного рівня. Про це свідчать дані таблиці 1, звідки видно, що 2009 року рентабельність в СПС „Летава” склала 18,8%, тоді як середньорайонний показник рівняється тільки 7,2%. Найнижчі показники фінансово-господарської діяльності у приватно-орендних підприємствах. Пояснюється частково це тим, що майже всі вони сформовані на базі економічно слабких господарств, а використання нових методів керівництва в даних підприємствах проходить низькими темпами. Особливістю є також часта зміна керівництва господарств.

Таблиця 1

**Основні показники фінансово-господарської діяльності агроформувань
Чемеровецького району, тис. грн.**

Показники	Товариства	Кооперативи	Приватні підприємства	С.-г. кооператив „Летава”	По району
Вироблено валової продукції	12829	25088	20225	10244	59707
в т. ч.: рослинництва	11261	19341	17538	7107	49704
тваринництва	1568	5746	2687	3137	10002
Дохід від реалізації продукції – всього	12637	26930	19191	12173	59761
в т. ч.: рослинництва	9350	16149	13507	5504	39942
тваринництва	1403	6460	2061	4063	9924
Чистий результат, тис. грн. (прибуток +, збиток -)	292	1317,4	2162,4	1874	4056,8
в тому числі від: рослинництва	1033	3064,2	2461,4	1467	6814,6
тваринництва	-584	-2078,8	-1444,3	694	-4107,1
Рентабельність виробництва, %	2,4	5,1	112,1	18,8	7,2

Слід відмітити і той факт, що у підприємствах всіх форм власності прибутковим є виробництво рослинницької продукції, що приносить їм основну частину доходів, тоді як виробництво тваринницької продукції у всіх групах господарств є збитковим.

Постійне зниження фінансової стійкості господарств, скорочення виробництва приводять до скорочення трудових ресурсів на селі. Якщо 2007 року у сільськогосподарському виробництві Чемеровецького району було зайнято 6841 чоловік працюючих, то уже 2009 року їх кількість зменшилась на 38% і склала тільки 4243 чоловіки.

Процес часткової інтенсифікації виробництва (в основному за рахунок економічно розвинутих господарств) і скорочення трудових ресурсів приводить до підвищення продуктивності праці.

Але зазначимо, що помітного покращення у виробництві сільськогосподарської продукції не відмічено. Це пояснюється тим, що всі перераховані вище форми господарювання підігнані під командну систему управління, в якій ніколи не бралась до уваги людина як суб'єкт господарювання. Саме в цій системі людині не надавалось ніякої можливості проявити ініціативу, самостійність та підприємництво.

Управління агропромисловим виробництвом в районі здійснює районне управління АПК при районній державній адміністрації. За останні роки його роль в координації і регулюванні агропромислового виробництва знизилась. Управління АПК не виконує покладені на нього завдання, а його функції зводяться в основному до збору та обробки статистичної інформації про стан агропромислового виробництва в районі.

Управління АПК як базову ланку державного управління агропромисловим виробництвом слід ліквідувати. Для державного управління доцільно створити тільки відділ при райдержадміністрації, а не утримувати цілу структуру управління.

Посадові особи управління АПК, які звикли до адміністративного керування, в нових умовах не знаходять свого місця, сторонньо споглядають на справи господарств і результати виробництва.

Неодмінною вимогою сьогодення є перехід на переважно економічні методи управління у господарствах району. Планування у Чемеровецькому районі перебуває на низькому рівні, не у всіх господарствах на даний час розробляються бізнес-плани, а планування зводиться в основному до визначення річної програми виробництва продукції рослинництва і тваринництва на наступний рік, але і річні плани не виконуються господарствами. На низькому рівні перебуває і оперативне планування.

Господарства Чемеровецького району працюють на умовах загальногосподарського і внутрігосподарського розрахунку лише формально, оскільки грошова виручка від реалізації продукції в господарствах не покриває витрат на її виробництво, тобто порушуються основні принципи господарського розрахунку – самоокупності та самофінансування. Господарського розрахунку, як такого, в господарствах не існує. Регулятором матеріальної зацікавленості працівників у господарствах є тарифна система оплати праці. За досліджуваний період середньорічний зарібок працівників зріс, але причиною цього є, насамперед, інфляційні процеси.

За досліджуваний період зросли реалізаційні ціни на сільськогосподарську продукцію, що обумовлено передусім інфляцією. Разом з тим зросла собівартість виробленої продукції, що не збільшило ефективність виробництва. Причиною такого стану є, насамперед, диспаритет цін на сільськогосподарську і промислову продукцію.

У господарствах Чемеровецького району не приділяється належної уваги соціально-психологічним методам управління.

Пропонуємо створити у даному районі консультативну групу з наукового забезпечення агропромислового виробництва, яка буде працювати на умовах госпрозрахунку. На перспективу оптимальним є варіант використання у досліджуваному районі всіх методів управління: економічних, соціально-психологічних і адміністративних. Основна орієнтація повинна бути спрямована на економічні методи управління.

Основним в організації системи планування має стати індикативне планування макроекономічних показників на рівні району та господарське ініціативне планування на рівні господарств. Другою складовою частиною системи планування повинні стати цільові комплексні програми.

У господарствах району слід створити ефективну систему перспективного планування, яка б включила в себе розробку бізнес-планів.

У розв'язанні питань найбільш ефективного використання ресурсів слід широко застосовувати нові методи планування, які ґрунтуються на оптимальному розв'язанні планово-економічних завдань і використанні сучасної обчислювальної техніки, метод сіткових графіків, економіко-математичне моделювання. На перспективу слід удосконалити економічний механізм функціонування внутрішньогосподарських підрозділів господарств району, які повинні стати економічно самостійними товаровиробниками і здійснювати свою

господарську діяльність на власних засобах виробництва. Підрозділи можуть мати статус кооперативів, а господарства – об'єднання кооперативів.

Перспективними агроформуваннями є приватно-орендні підприємства. Необхідно на перспективу розширити ці форми господарювання і на базі товариств з обмеженою відповідальністю створити приватно-орендні підприємства. Спеціалістам підприємств удосконалити економічний механізм цих підприємств.

Ціни на сільськогосподарську продукцію повинні стати об'єктом державного регулювання. Найбільш економічно обґрунтованим методом підтримки доходів товаровиробників є запровадження системи цін підтримки та еквівалентних цін на сільськогосподарську продукцію.

У процесі формування цінового механізму регулюючу роль держави слід спрямувати на поступове наближення внутрішніх цін до цін світового ринку на продукцію аналогічної якості.

Для налагодження і покращення фінансового стану підприємств потрібно встановити і відрегулювати механізми виходу на міжнародний ринок з продукцією, яка буде екологічно чистою.

Необхідно концептуально визначити на державному рівні механізм кредитних відносин щодо сільського господарства. Для практичної реалізації даного положення слід задіяти певні механізми, насамперед, встановлення понижених процентних ставок за кредити сільськогосподарським товаровиробникам. Джерелом коштів може бути фонд кредитної підтримки АПК. Недоцільно також відмовлятися від практики запровадження державних кредитів цільового призначення – кредитних ліній.

Висновки. Удосконалення економічного механізму господарювання з врахуванням всіх його принципів і методів покращить фінансовий стан сільськогосподарських підприємств, якість виробленої продукції і добробут сільськогосподарських товаровиробників.

Список використаних джерел

1. Саблук П.Т. Стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України // Економіка України. – 2008. – № 12.
2. Бородіна О. Аграрна політика України, нові можливості в контексті викликів глобалізації // Економіка України. – 2008. – № 10. – С. 94-111.
3. Макаренко П.М. Моделі аграрної економіки. – К.: Національний науковий центр „Інститут аграрної економіки”, 2005. – 682 с.
4. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. Розвиток підприємництва в аграрному секторі економіки // Економіка АПК. – 2006. – № 4. – С. 5-9.
5. Кириленко І.Г., Сігал М.І. Перспективи вітчизняного АПК в контексті сучасних проблем та нових ризиків. // Економіка АПК. – 2007. – № 11. – С. 61-65.

Аннотація. *Рассматриваются вопросы эффективности реформирования в сельском хозяйстве, роль и состояние организации экономического механизма сельскохозяйственных предприятий, предлагается ряд мероприятий по его совершенствованию в условиях рынка.*

Ключевые слова: *реформирование, экономический механизм, планирование, методы управления, организационные формы, конкуренция, эффективность.*

Annotation. *The questions of efficiency of reformation are examined in agriculture, a role and state of organization of economic mechanism of agricultural enterprises is offered row of measures on his perfection in the conditions of market*

Keywords: *reformation, economic mechanism, planning, management methods, organizational forms, competition, efficiency.*